

Koncepce kurzu „Úvod do studia dějepisu“ dle jednotlivých hodin:

I. Uvedení (TM):

- a) Úvod do kurzu, jeho obsah a účel, požadavky ke zkoušce, povinná studijní literatura.
- b) Pojem historie, historie jako historiografie (poučená historie)
- c) Historie a tradice.
- d) Historismus (historické přemýšlení).
- e) Předmět historické vědy a vztah k jiným vědám
- f) Členění historické vědy (hist. disciplíny, periodizace).

Diskuse: pojmy dějiny, minulost, dějepis, historiografie.

II. Historie jako metoda a věda (JN):

- a) Historická metoda jako tázání po vývoji v minulosti člověka a lidské společnosti (výchozí otázka, co bylo před tím, co jest).
- b) Dějiny a dějepis (školní).
- c) Dějiny a historik (ukotvenost v přítomnosti, hermeneutický kruh).
- d) Historia magistra vitae? Je úkolem historie předpovídat budoucnost? Historie a politika?
- e) Může se historik ptát, co by bylo kdyby (omyl či alternativní historie?)
- f) Historická metodologie (uvedení a výčet základních metod).
- g) Historie jako literatura? Historiografie.
- h) Filozofie dějin.
- i) Smysl historie.

Texty: F. Nietzsche, O užitku a škodlivosti historie pro život (Nečasové úvahy, 1873–6); C. Ginzburg, rozhovor v The New History; Bloch, Marc: Obrana historie. Praha 2011, s. 46-49.

III. Historie jako sociální věda mezi sociálními vědami (JN):

- a) Příbuzné vědy (archeologie, dějiny umění, dějiny literatury... Zde také otázka vztahu historie a PVH).
- b) Obecné versus jedinečné, synchronní a diachronní, krátké, střední a dlouhé trvání (Braudel).
- c) Historie versus sociologie a historická sociologie.
- d) Historie versus politologie.
- e) Historie versus kulturní antropologie.
- f) Historie versus ekonomie.
- g) Historie a vztah k dějinnosti v přírodních vědách (evoluce, historická klimatologie...).
- h) Specializace a interdisciplinarita.

Text: J. Le Goff: Paměť a dějiny. Praha 2007, s. 13-20.

IV. Členění historických oborů podle zkoumaného období a místa (JN):

- a) Periodizace dějin a tradiční členění historických oborů (starověk, středověk, raný novověk, moderní dějiny: dlouhé 19. a krátké 20. století, Soudobé dějiny).

Instituce a časopisy (domácí i zahraniční), konkrétní příklady historických děl.

- b) Obecné (světové) a globální dějiny, státní (národní) dějiny, regionální dějiny.

Instituce a časopisy, konkrétní příklady historických děl (např. Šustovy Dějiny lidstva, Palacký apod.).

Úkol: Zjistit regionální a vlastivědné časopisy z regionů, odkud studenti pocházejí.

Text: Le Goff, Jacques: O hranicích dějinných období. Na příkladu středověku. Praha 2014, s. 9-21.

V. Členění historických oborů podle hlavního předmětu zkoumání (JN):

- a) Politické dějiny.
- b) Hospodářské a sociální dějiny.
- c) Kulturní dějiny.
- d) Ostatní (dějiny diplomacie a mezinárodních vztahů, církevní dějiny, právní dějiny, dějiny každodennosti atd.).

Vždy úkol a předmět, stručný historický vývoj (kdy se objevují, kdy na vrcholu), příklady a osobnosti, instituce a časopisy, jaké metody se nejvíce využívají.

Úkol: Studenti si vyberou odbornou historickou publikaci a zařadí ji k příslušnému historickému oboru.

VI. Postup práce historika (TM):

- a) Základní etapy práce.
- b) Principy vědeckého jazyka.
- c) Výstupy historikovy práce.
- d) Heuristika a etika vědecké práce: bibliografická citace (její smysl a povaha, přehled typů).
- e) Formální a jiné požadavky na podobu diplomové práce na HÚ FFMU.

Diskuse: nad textem o historické interpretaci (Historical interpretation: the traditional basics).

VII. Heuristika: literatura a prameny (TM):

- a) Bibliografie a encyklopedie.
- b) Historické prameny a jejich členění.
- c) Kritická edice a její zásady
- d) Zpřístupnění pramenů v digitálních knihovnách (Manuscriptorium).
- e) Oborové portály a historická pracoviště.

Diskuse: text o povaze historických pramenů (The source: the basis of our knowledge about the past).

VIII. Historik a jeho řemeslo (ZS):

- a) Kritický přístup: neustálá pochybnost.
- b) Ukázka z Wikipedie a kritika zdrojů.
- c) Tradované mýty a stereotypy.

Jak najít knihu v knihovně?:

- a) Prostorové uspořádání knih v knihovnách.
- b) Prezenční knihovny a volný výběr.
- c) Příručka a sklad.
- d) Katalogy, druhy katalogů.
- e) Hledání podle autora či vydavatele.
- f) Staré tisky.
- g) Návštěva knihovny HÚ.
- h) Bibliografická citace a její zásady.

IX. Jak najít osobu? (ZS):

- a) Biografické příručky.
- b) Ukázka hledání.
- c) Úskalí interpretace.
- d) Prameny: Matriky, konskripční listy, sčítací operáty, identifikační listiny

X. Jak najít toponymum? (ZS):

- a) Topografické příručky.
- b) Ukázka hledání míst.
- c) Účel hledání toponyma.
- d) Prameny: Historické mapy, vojenská mapování, indikační skici.

XI. Archivy (ZS):

- a) Archivní síť ČR.
- b) Archivy státní v ČR.
- c) Akreditované archivy soukromé.
- d) Archivní fond a sbírka.
- e) Archivní pomůcky, ukázka práce s inventářem fondu.
- f) Citace archivního pramene.
- g) Specifika pramenů pro středověk, raný novověk, moderní dobu a soudobé dějiny.
- h) Jak hledat archivní fondy pro vlastní bádání na příkladu tématu z regionálních dějin.

Úkol: Proseminární práce z archivních pramenů regionální provenience, vybrané práce předneseny v semináři.

XII. Závěrečná hodina (TM+ZS): seminární knihovna HÚ a systém jejího třídění (ve vztahu k MDT); jednotlivé typy publikací; odborné časopisy a příručky; opakování výuky celého semestru (od heuristiky k syntéze).

Diskuse: text o smyslu a podobě bibliografické citace (J. Šanderová, Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách). Nejasnosti ohledně výuky a zkoušky.

Zkouška

Smyslem zkoušky je ověřit, zda studenti porozuměli, co je základním a hlavním úsilím historika a v čem se historikův přístup ke studiu společnosti liší od přístupu jiných vědních disciplín. Studenti mají prokázat, že porozuměli základním principům toho, jak vzniká poznání o lidské minulosti, co je náplní historikovy práce a že se orientují v základních pojmech a disciplínách historické vědy. Zkouška má ověřit, zda studenti vědí, jak a kde vyhledávat pro historika relevantní informace a zda tuto svou znalost dokáží také prakticky uplatňovat. Vedle teoretické části má zkouška i praktickou část. Rozsah požadovaných vědomostí odpovídá obsahu přednášek a dvoudílným skriptům a doporučené literatuře.

Praktická část:

Orientace v základních typech výstupů historikovy práce.

Hledání informací v příručkách.

Orientace v inventáři fondu.

Teoretická část:

Okruh 1: Historie jako věda; historická metoda; základní pojmy (historie, historiografie, minulost); systém historické vědy; periodizace dějin.

Okruh 2: Historické disciplíny a metodické přístupy ke zkoumání minulosti; historie a příbuzné obory (sociologie, politologie, ekonomie, kulturní antropologie); historické obory podle dějinných epoch; obecné (světové), státní (národní) a regionální dějiny; politické dějiny, jejich charakteristika a hlavní představitelé; hospodářské dějiny a sociální dějiny, jejich charakteristika a hlavní představitelé; kulturní dějiny, jejich charakteristika a hlavní představitelé; menší směry historického výzkumu; co je historiografie.

Okruh 3: Postup práce v historickém výzkumu (heuristika – kritika – interpretace – syntéza); výstupy vědecké činnosti.

Okruh 4: Příručky v historickém výzkumu (bibliografie, encyklopedie, naučné slovníky, topografické a toponomastické příručky, biografické lexikony).

Okruh 5: Historické prameny (definice, členění, zpřístupnění); příklady významných typů pramenů. Historické mapy.

Okruh 6: Archivy, knihovny, muzea (sít' institucí v ČR a významné zahraniční knihovny a muzea, organizace a služby, způsob vyhledávání, pomůcky pro práci v archivu a knihovně).

Okruh 7: Základní instituce historického výzkumu (Ústavy AV ČR, univerzity, zahraniční univerzitní a neuniverzitní pracoviště s bohemistickým bádáním).

Okruh 8: Historická periodika v ČR a v zahraničí (struktura odborného časopisu, příklady zásadních periodik).